

IZVJEŠTAJ O STANJU OBAVEZNIH REZERVNI NAFTNIH DERIVATA

I. UVOD

Direktiva Evropskog savjeta br. 2009/119/EZ od 14. septembra 2009. godine nametnula je obavezu državama članicama da održavaju minimalne rezerve sirove nafte i/ili naftnih derivata. Prema odredbama Direktive, neophodno je da države imaju rezerve nafte koje odgovaraju količini od 90 dana prosječnog dnevnog neto uvoza ili od 61 dana prosječne dnevne domaće potrošnje, zavisno od toga koja je količina veća. Budući da je Crna Gora u pretpristupnoj fazi EU i da je potpisnik Sporazuma o formiranju Energetske zajednice neophodna je puna implementacija ove Direktive. Uslov za otvaranje pregovora u okviru pregovaračkog poglavlja 15 - Energetika bio je donošenje Akcionog plana od strane Vlade Crne Gore. Takođe, jedan od ciljeva Strategije razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine je uspostavljanje 90-dnevnih rezervni naftnih derivata prema zakonu i podzakonskim aktima u skladu sa dinamikom i obavezama Crne Gore prema Energetskoj zajednici odnosno Evropskoj uniji.

S tim u vezi, ministarstvo nadležno za poslove nafte i naftnih derivata pripremlilo je Zakon o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima koji je usvojen u Skupštini Crne Gore 10. decembra 2024. godine ("Sl. list CG" br. 119/2024 od 13.12.2024. godine).

II. ZAKON O SIGURNOSTI SNABDIJEVANJA NAFTNIM DERIVATIMA

Crna Gora, kao članica Energetske zajednice i kandidat za članstvo u Evropskoj Uniji (u daljem tekstu: EU), ima obavezu da implementira propise EU (acquis communautaire EU) iz oblasti energetike. Savjet ministara Energetske zajednice je u oktobru 2012. godine, donio odluku br. 2012/03, koja članice Energetske zajednice obavezuje da najkasnije do 1. januara 2023. godine implementiraju Direktivu 2009/119/EZ o obavezi održavanja minimalnih rezervni sirove nafte i/ili naftnih derivata.

Donošenjem Zakona o sigurnosti snabdijevanju naftnim derivatima:

- stvoren je preduslov da se pravni okvir Crne Gore potpuno uskladi sa pravnim tekovinama Evropske unije u području sigurnosti snabdijevanja tj. formiranja i čuvanja obaveznih rezervni naftnih derivata;
- stvoren je nužan preduslov da se formiraju obavezne rezerve naftnih derivata u količini od 90 dana prosječnog neto uvoza ili 61 dan prosječne domaće potrošnje, zavisno od toga koja je količina veća;
- ispunice se preduslovi nužni za rekonstrukciju/izgradnju dijela planiranih skladišnih kapaciteta na teritoriji Crne Gore, sa istovremenim pokretanjem značajnog investicionog ciklusa;
- povećaće se sigurnost snabdijevanja u cjelini jer će, u skladu sa načelom solidarnosti, nakon ulaska u Evropsku uniju, Crna Gora moći računati i na pomoć ostalih zemalja članica, ukoliko nam naše obavezne rezerve u datom trenutku nisu dovoljne;
- povećaće se transparentnost tržišta naftnih derivata u Crnoj Gori, jer će se pojačanim izvještavanjem koje se propisuje ovim Zakonom još bolje pratiti protok roba na tržištu i stanje rezervni, a time i naplata prihoda državnog budžeta;

- stvorena je i mogućnost da se u cilju racionalizacije poslovanja, smanjenja troškova i rasterećenja državnog budžeta, formira jedinstveni logistički sistem rezervi naftnih derivata;
- stvoreni su preduslovi da Crna Gora postane atraktivna lokacija za potrebe regionalnog skladištenja obaveznih rezervi naftnih derivata. Takav razvoj događaja bi predstavljao ne samo značajnu poslovnu priliku za zemlju, već i povećanu sigurnost snabdijevanja naftnim derivatima za Crnu Goru i region.

1. Formiranje minimalnih obaveznih količina obaveznih rezervi naftnih derivata

Formiranje obaveznih rezervi je prvenstveno pitanje nacionalne sigurnosti i odgovornog ponašanja prema građanima i privredi, a zatim ključno mjerilo za zatvaranje pregovaračkog poglavlja 15 – Energetika i ispunjavanje obaveze preuzete međunarodnim sporazumom o Energetskoj zajednici. Nadalje, formiranjem obaveznih rezervi naftnih derivata, građani i privreda Crne Gore prije svega namjenski investiraju u svoje redovno, normalno funkcionisanje i u slučaju poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima na međunarodnom, regionalnom ili lokalnom nivou.

U ovom procesu je pojačana uloga države na polju kontrole prometa, uvoza i skladištenja naftnih derivata za potrebe obračuna potrebnih količina obaveznih rezervi, a uvezani su i podaci Monstat-ovog redovnog mjesečnog praćenja stanja na domaćem tržištu obaveznih i komercijalnih rezervi naftnih derivata, a u cilju izvještavanja Evropske komisije i Sekretarijata Energetske zajednice. Uvoznici naftnih derivata redovno će izvještavati Upravu za ugljovodonike o plaćanju naknade za formiranje obaveznih rezervi. Navedena dodatna izvještavanja državi obezbjeđuju dodatni mehanizam kontrole naplate akcize na naftne derivate.

Svim velikim uvoznicima naftnih derivata koji imaju obavezu formiranja omogućeno je da skladište obavezne rezerve u zemlji ili inostranstvu, po vlastitom izboru. Takođe, svim uvoznicima koji imaju obavezu formiranja obaveznih rezervi, dozvoljeno da odaberu formu u kojoj će rezerve čuvati, što znači da nijesu uslovljeni da rezerve ni u jednom dijelu imaju u gotovom proizvodu, već cjelokupnu obavezu mogu ispuniti u tiketima (ovjeren ugovor o pravu moguće kupovine naftnih derivata radi formiranja obaveznih rezervi naftnih derivata u nematerijalnom obliku odnosno tiketima), što znači da svoju obavezu prenose na treće lice i tu uslugu plaćaju, a naknadom su navedeni troškovi predviđeni.

Tržište naftnih derivata u Crnoj Gori karakteriše izraženi oligopol, odnosno nekoliko naftne kompanije (precizno četiri: Jugopetrol AD, Ina CG, Petrol CG, Hifa Oil CG), uvoze preko 96% ukupne količine naftnih derivata. Od navedenih kompanija skladišne kapacitete u Crnoj Gori ima samo kompanija Jugopetrol AD, a sve kompanije imaju matične kompanije u Grčkoj, Hrvatskoj, Sloveniji ili Bosni i Hercegovini koje imaju skladišne kapacitete u navedenim državama.

Upravi za ugljovodonike, koja je obavezna da čuva obavezne rezerve u gotovom proizvodu u Crnoj Gori, takođe je omogućeno da skladišti obavezne rezerve i u inostranstvu, u slučaju da su komercijalni uslovi skladištenja u zemlji značajno viši u odnosu na uslove u inostranstvu.

2. Obaveznici

Obavezu formiranja obaveznih rezervi shodno predlogu zakona imaju Uprava za ugljovodonike i svaki uvoznik naftnih derivata koji uvozi 15.000 tona i više bezolovnog benzina i/ili gasnih ulja. Obavezne rezerve moraju sadžavati one derivate čija zajednička zastupljenost veća od 75 % domaće potrošnje iz prethodne godine, što u konkretnom slučaju znači bezolovni

motorni benzin i gasna ulja, koja zajedno čine 85 % tržišnog udjela. Ukoliko udio ova dva derivata u domaćoj potrošnji padne ispod 75 %, obavezne rezerve sadržavaće i kerozin.

Minimalno 50 % obaveznih rezervi formiraće Uprava, dok će ostatak rezervi formirati uvoznici, pri čemu će uvoznici koji uvoze ispod 15.000 tona bezolovnog benzina i/ili gasnih ulja prenijeti svoju obavezu na Upravu za ugljovodnike.

3. Finansiranje – naknada i sredstva EK za prevazilaženje energetske krize

Finansiranje obaveznih rezervi naftnih derivata obezbjeđuje se uvođenjem naknade, kao sastavnog dijela prodajne cijene naftnih derivata, u visini od 0,03 EUR. Navedeni iznos naknade bi trebalo da bude na snazi tokom perioda formiranja rezervi, nakon čega bi se iznos sveo na troškove održavanja rezervi.

Naknada je sastavni dio maloprodajne cijene naftnih derivata, što znači da će krajnji potrošači (građani i privreda) finansirati formiranje i održavanje obaveznih rezervi naftnih derivata. Naknada je namjenski prihod Uprave za ugljovodnike i uvoznika naftnih derivata kao obveznika formiranja obaveznih rezervi.

Upravi za ugljovodnike naknada služi za finansiranje nabavke rezervi naftnih derivata i pokrivanje svih troškova u vezi obaveznih rezervi, dok uvoznicima naftnih derivata koji imaju obavezu formiranja obaveznih rezervi pokriva trošak finansiranja i premiju rizika, trošak skladištenja (tzv. carrying costs) i trošak rezervi u nematerijalnoj formi (tiketi) tokom trajanja obaveze.

Visinu naknade utvrđuje Vlada na prijedlog Ministarstva rudarstva, nafte i gasa. Istovremeno sa utvrđivanjem visine naknade, Vlada utvrđuje koliki dio naknade pripada Upravi a koliki uvoznicima naftnih derivata. Naknada će se obračunavati i plaćati po litru motornih benzina i gasnih ulja, te kilogramu tečnog naftnog gasa TNG-a. Kroz period 2024. – 2028. godina u kojem se planira intenzivna nabavka fizičkih rezervi naftnih derivata Uprave za ugljovodnike.

Imajući u vidu da je procjenjena godišnja potrošnja motornih benzina, gasnih ulja i TNG-a na nivou od 430.000.000 litara/kg, prosječni godišnji trošak za građane i privredu na ime formiranja obaveznih rezervi u periodu 2025. – 2028. godina procjenjuje se u iznosu od 12.900.000 EUR (430.000.000 litar/kg x 0,03 EUR/litar/kg). Planirani iznos naknade od 0,03 EUR/litar/kg, predviđen je da se rasporedi na način da Upravi za ugljovodnike pripada 0,02 EUR/litar/kg, a uvoznicima naftnih derivata koji imaju obavezu formiranja rezervi 0,01 EUR/litar/kg. Uvoznici čiju obavezu preuzima Uprava, dužni su da cjelokupnu naknadu transferišu prema prihodnom računu kod CBCG otvorenom za potrebe finansiranja obaveznih rezervi naftnih derivata.

Nakon što se do kraja 2028. godine završi formiranje fizičkih rezervi naftnih derivata u svojini Uprave za ugljovodnike, iznos naknade od 2029. godine nadalje će se smanjiti i procjenjuje se u iznosu od 0,02 EUR/litar/kg, pri čemu bi i Upravi za ugljovodnike i uvoznicima naftnih derivata pripao po 0,01 EUR/litar/kg.

Prosječni godišnji trošak za građane i privredu na ime formiranja obaveznih rezervi od 2029. godine nadalje procjenjuje se u iznosu od 8.600.000 EUR (430.000.000 litar/kg x 0,02 EUR/litar/kg).

Iznos naknade u visini od 0,03 EUR/litar/kg je postavljen kao optimalno rješenje koje omogućava formiranje i održavanje rezervi u razdoblju do 2028. godine, nakon čega se procjenjuje da iznos naknade od 0,02 EUR/litar/kg omogućava kupovinu preostale obaveze u tiketima i dalje održavanje ukupnih rezervi. Visočiji iznos naknade bi omogućio brže ispunjenje obaveze, ali i imao i nesumnjiv uticaj na ukupnu ekonomsku sliku Crne Gore, dok bi niži iznos naknade značajno prolongirao ispunjavanje obaveze formiranja rezervi i obezbjeđivanja

sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima, koja predstavlja eliminatoran uslov za zatvaranje pregovaračkog poglavlja 15 – Energetika.

Značajan udio finansijskih sredstava koje će biti angažovane, ne može da se smatra nepovratnim troškom. Naime, značajna količina obaveznih rezervi u svojini Uprave za ugljovodonike (tj. Crne Gore) biće u fizičkoj formi (oko 40.000 tona). Naftni derivati (benzin i dizel) su roba (commodity) i kao takvi predstavljaju dugoročno likvidno sredstvo vrijedno desetina miliona EUR-a koje se uvijek može ponovo konvertovati u konvencionalnu valutu.

4. Pripremljen ažurirani Akcioni plan

Pripremljen je ažurirani Akcioni plan, uz opis posebnog plana za uspostavljanje i održavanje hitnih zaliha nafte prema Direktivi 2009/119/EC o minimalnim zalihama nafte i /ili naftnih derivata.

Ovaj Akcioni plan opisuje: primarno zakonodavstvo za vanredno skladištenje koje treba da usvoji Skupština Crne Gore i preostalo usklađivanje zakona potrebno za punu transpoziciju Direktive; namjenski državni organ i nosioci zaliha zaduženi za uspostavljanje crnogorskih vanrednih zaliha nafte u skladu sa Direktivom; finansiranje crnogorskog skladištenja nafte za vanredne situacije; procenjena minimalna obaveza držanja zaliha prema Direktivi; potrebno prikupljanje podataka i izveštavanje za potrebe Direktive; sastav zaliha za vanredne situacije koji će se utvrditi tokom vremena; specifikacije kvaliteta tečnih goriva koja će se držati kao zalihe za vanredne situacije; količinu skladišnih kapaciteta potrebnih za potrebe skladištenja u hitnim slučajevima, uključujući količine koje su trenutno dostupne u javnim i privatnim objektima; planirana dinamika uspostavljanja hitnih zaliha u periodu 2025 – 2029. (osnovni scenario) i periodu 2025 – 2027. (alternativni scenario) (raspored nabavki, naknadni zahtjevi za kapacitetom, politika nabavke i ulaganja u kapacitete, finansiranje); organizaciona struktura i planiranje reagovanja u vanrednim situacijama; i dinamiku implementacije Akcionog plana.

5. Adaptacija rezervoara

Ministarstvo rudarstva, nafte i gasa je dana 12. decembra 2024. godine objavilo javni poziv za izbor izvođača radova na adaptaciji i modernizaciji tri državna rezervoara za skladištenje naftnih derivata. Rezervoari se nalaze na Terminalu u Luci Bar, ukupnog kapaciteta od 17.600 m³, i namijenjeni su skladištenju obaveznih rezervi naftnih derivata. Planirani period za izvođenje radova je devet mjeseci.

Ova investicija, čiji je ukupni iznos procijenjen na približno 1,8 miliona eura, finansiraće se sredstvima direktne budžetske podrške Evropske komisije Crnoj Gori, usmjerene na prevazilaženje energetske krize.

III. PLAN AKTIVNOSTI ZA 2025. GODINU – DINAMIKA FORMIRANJA REZERVNI

1. Podzakonski akti – dva pravilnika

Za pravilnu implementaciju Zakona o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima potrebno je donošenje dva podzakonska akta – pravilnika koja se odnose na način obračuna i uplate naknade za obavezne rezerve naftnih derivata, i metodologiju obračuna količine obaveznih rezervi naftnih derivata.

Pravilnik kojim će se definisati metodologija obračuna količine obaveznih rezervi naftnih derivata je predviđen za donošenje i Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2024 - 2027.

2. Uredba o načinu i visini elemenata na osnovu kojih se formiraju maksimalne cijene naftnih derivata

Potrebno je pokrenuti postupak izmjene i dopune Uredbe o načinu i visini elemenata na osnovu kojih se formiraju maksimalne cijene naftnih derivata („Sl.list CG“, br. 23/21 i 27/21 - ispravka) u dijelu dodavanja odredbi koje se odnose na uvođenje naknade u visini od 0,03 EUR/litar/kg.

3. Formiranje obaveznih rezervi naftnih derivata

Uvoznici - Ministarstvo rudarstva, nafte i gasa najkasnije u roku od tri mjeseca od dana stupanja na snagu predmetnog zakona dostaviće uvoznicima instrukcije o količini i strukturi rezervi koje su dužni da formiraju Takođe, a u skladu sa zakonom, uvoznicima je omogućeno da u roku od 200 dana od dana prijema instrukcije formiraju rezerve.

Uprava za ugljovodonike - Prvu nabavku obaveznih rezervi naftnih derivata Uprava planira da realizuje u IV kvartalu 2025. godine, nakon završetka radova na adaptaciji i modernizaciji skladišnih rezervoara u državnom vlasništvu na terminal u Luci Bar, ukupnog kapaciteta 17,600 m³. Količina rezervi zavisiće od prikupljenih sredstava i tržišne vrijednosti naftnih derivata.

Uprava za ugljovodonike je uzela aktivno učešće u planiranju i pripremi aktivnosti za realizaciju obaveza koje proističu iz predmetnog zakona. S tim u vezi, tokom decembra 2024. godine je realizovan prvi modul obuka, a tokom 2025. godine se planira nastavak obučavanja kadrova.

Detaljna dinamika formiranja rezervi naftnih derivata biće definisana kroz Godišnji plan za 2025. godinu.

IV. SAVJET ZA OBEZBJEĐENJE SIGURNOG SNABDIJEVANJA TRŽIŠTA NAFTNIM DERIVATIMA

U skladu sa Zakonom o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima definisano je formiranje Savjeta koji obrazuje Vlada Crne Gore. Savjet ima predsjednika i osam članova, a čine ga dva predstavnika Ministarstva rudarstva, nafte i gasa, starješina Uprave za ugljovodonike, predstavnik Ministarstva finansija, predstavnik regulatornog tijela za energetiku, predstavnik Uprave carina, po jedan predstavnik dva energetska subjekta sa najvećim udjelom u prometu na veliko na tržištu naftnih derivata i predstavnik energetske subjekta koji obavlja energetske djelatnosti trgovine na malo naftnim derivatima. Predstavnik energetske subjekta koji obavlja energetske djelatnosti trgovine na malo naftnim derivatima određuje se na predlog Privredne komore Crne Gore. Savjet se obrazuje na period od četiri godine, a odluke se donose većinom glasova od ukupnog broja članova. Sredstva za rad Savjeta će se obezbijediti iz budžetskih sredstava Ministarstva.

Aktom o obrazovanju Savjeta će se utvrditi način rada i druga pitanja od značaja za njegovo funkcionisanje, dok se primarni zadaci Savjeta odnose na:

- praćenje redovnosti snabdijevanja tržišta Crne Gore i država članica Evropske unije i/ili Energetske zajednice naftnim derivatima;
- praćenje održavanja obaveznih rezervi naftnih derivata i daje smjernice za izradu kriznog plana;
- praćenje udjela u domaćoj potrošnji naftnih derivata, i u slučaju da je taj udio manji od 75% predlaže Vladi da obavezne rezerve sadrže i kerozin Jet A-1 (tarifne oznake 2710 19 21 90 do 2710 19 25 90);

- predlaganje Vladi donošenje odluka o puštanju u promet obaveznih rezervi naftnih derivata i sprovođenju drugih mjera za rješavanje poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima u skladu sa kriznim planom;
- koordiniranje sprovođenja mjera utvrđenih Odlukom o puštanju u promet obaveznih rezervi naftnih derivata i sprovođenju drugih mjera za rješavanje poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima, koju donosi Vlada;
- informisanje Vlade o sprovođenju mjera za vrijeme poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima;
- predlaganje Vladi ukidanje mjera za rješavanje poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima.

Organi državne uprave, organi uprave, organi lokalne samouprave, organi lokalne uprave, privredna društva koja obavljaju trgovinu na veliko i malo naftnim derivatima, kao i drugi subjekti dužni su da na zahtjev Savjeta dostave podatke, objašnjenja i izvještaje potrebne za realizaciju zadataka Savjeta.

V. RJEŠAVANJE POREMEĆAJA U SNABDIJEVANJU NAFTNIM DERIVATIMA

U cilju obezbjeđenja sigurnog snabdijevanja naftnim derivatima u slučaju rizika od nastanka poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima, te u slučaju izvršavanja obaveza preuzetih potvrđenim međunarodnim ugovorima u oblasti sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima država članica Evropske unije i/ili Energetske zajednice vrši se puštanje u promet obaveznih rezervi naftnih derivata i preduzimaju druge mjere za rješavanje poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima, u skladu Zakonom o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima.

Odluku o puštanju u promet obaveznih rezervi naftnih derivata i sprovođenju drugih mjera za rješavanje poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima donosi Vlada, na predlog Savjeta za obezbjeđenje sigurnog snabdijevanja tržišta naftnim derivatima. Odluka sadrži obavezu uvoznika, odnosno Uprave za ugljovodonike da stavi na tržište određene količine obaveznih rezervi naftnih derivata kao i obavezu privrednih društava koja trguju na veliko i malo naftnim derivatima da sprovode mjere, u skladu sa kriznim planom.

Odlukom se može utvrditi poseban režim snabdijevanja krajnjih kupaca naftnim derivatima, u zavisnosti od konkretne krizne situacije, kao i drugačiji režim rada od redovnog režima rada energetske subjekata koji obavljaju djelatnost trgovine na veliko i malo, skladištenja i transporta naftnim derivatima, za vrijeme trajanja poremećaja ili rizika od nastanka poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima, kao i radnu obavezu zaposlenih kod tih subjekata.

Nakon donošenja odluke Ministarstvo je dužno da obavijesti Evropsku komisiju i/ili Sekretarijat Energetske zajednice o količini obaveznih rezervi naftnih derivata koji će na osnovu ove odluke biti stavljeni na tržište.

Evropska komisija i/ili Sekretarijat Energetske zajednice će odrediti razuman rok u okviru kojeg Crna Gora mora vratiti svoje zalihe na minimalni nivo propisan Zakonom o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima, i o tome obavijestiti Ministarstvo.

Krizni plan za rješavanje poremećaja u snabdijevanju naftnim derivatima (u daljem tekstu: Krizni plan) donosi Vlada, na predlog Ministarstva, a naročito sadrži: mjere ograničenja prilikom stavljanja obaveznih rezervi naftnih derivata na tržište, mjere ograničenja prilikom stavljanja naftnih derivata na tržište i mjere ograničenja cijena naftnih derivata, nadležne organe i druge subjekte koji su dužni da sprovedu te mjere i način sprovođenja tih mjera, način međusobne koordinacije u sprovođenju mjera, planove obavještavanja u slučaju poremećaja u snabdijevanju tržišta naftnim derivatima, način učešća u koordiniranoj međunarodnoj akciji

u skladu sa odlukom nadležnog organa Evropske unije i/ili Energetske zajednice o puštanju obaveznih rezervi naftnih derivata na tržište, način i dinamiku puštanja obaveznih rezervi naftnih derivata na tržište u zavisnosti od konkretne krizne situacije.

Ministarstvo rudarstva, nafte i gasa je dužno da krizni plan dostavi Evropskoj komisiji i/ili Sekretarijatu energetske zajednice, na njihov zahtjev, u roku od 15 dana od dana prijema tog zahtjeva.

Krizni plan će se donijeti u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu Zakona o sigurnosti snabdijevanja naftnim derivatima.

U skladu sa prethodno navedenim Ministarstvom rudarstva, nafte i gasa predlaže sljedeći

ZAKLJUČAK

Vlada Crne Gore je na sjednici od _____ 2024. godine razmotrila i upoznala sa Izveštajem o stanju obaveznih rezervi naftnih derivata za 2024. godinu.